

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

“BANK ISHI” KAFEDRASI

**XALQARO VALYUTA-KREDIT MUNOSABATLARI
FANIDAN**

MUSTAQIL TA'LIMNI BAJARISH BO'YICHA

USLUBIY KO'RSATMA

Toshkent-2017

Tuzuvchilar:

Davirova Sh.Sh. - TMI, «Bank ishi» kafedra katta oqituvchisi

Taqrizchilar:

Umarov Z.A. - TMI “Bank hisobi va audit” kafedra mudiri,
i.f.n.dotsent

Mahkamov F.M. - AT Aloqabank «Bank tavakkalchiliklarini boshqarish»
boshqarmasi boshlig'i

Mustaqil ta`limni bajarish bo`yicha uslubiy ko`rsatma kafedra (2017 yil 17 yanvardagi 18 - sonli) majlisida muhokama qilingan va tasdiqlash uchun institut o`quv-uslubiy Kengashiga tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

D.Saidov

Mustaqil ta`limni bajarish bo`yicha uslubiy ko`rsatma institut o`quv-uslubiy Kengashining 2017 yil 31 yanvardagi 6-sonli yig`ilishida ko`rib chiqilgan va tasdiqlangan.

O`quv ishlari bo`yicha prorektor

I.Qo`ziyev

Kirish

Kadrlar tayyorlash milliy dasturida chuqur nazariy va amaliy bilimlar bilan bir qatorda tanlagan sohasi bo'yicha mustaqil faoliyat ko'rsata oladigan, o'z bilimi va malakasini mustaqil ravishda oshirib boradigan, masalaga ijodiy yondoshgan holda muammoli vaziyatlarni to'g'ri aniqlab, taxlil qilib, sharoitga tez moslasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Ma'lumki, axborot va bilimlar doirasi tez sur'atlar bilan kengayib borayotgan hozirgi sharoitda barcha ma'lumotlarni faqat dars mashg'ulotlari paytida talabalarga yetkazish qiyin.

Tajribalar shuni ko'rsatadiki, talaba mustaqil ravishda shug'ullansa va o'z ustida tinimsiz ishlasagina bilimlarni chuqur o'zlashtirishi mumkin. Talabalarning asosiy bilim, ko'nikma va malakalari mustaqil ta'lim jarayonidagina shakllanadi, mustaqil faoliyat ko'rsatish qobiliyati rivojlanadi va ularda ijodiy ishlashga qiziqish paydo bo'ladi.

Shuning uchun talabalarning mustaqil ta'lim olishlarini rejalashtirish, tashkil qilish va buning uchun barcha zaruriy shart-sharoitlarni yaratish, dars mashg'ulotlarida talabalarni o'qitish bilan bir qatorda ularni ko'proq o'qishga o'rgatish, bilim olish yo'llarini ko'rsatish, mustaqil ta'lim olish uchun yo'llanma berish oliy ta'lim muassasasining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'lim magistrantlar uchun majburiy o'quv mashg'uloti hisoblanadi va rejali xususiyatga ega. Mustaqil ta'limning mavzular magistrantlar uchun mustaqil o'rganishlari shart bo'lgan ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlardan tashkil topgan. U magistrantlarning nazariy bilimlarining mustahkamlash va kengaytirishga, o'qitilayotgan va o'tilgan mavzularni kengroq va chuqurroq o'rganishga hamda dunyoqarashini yana ham kengaytirishga yordam beradi. Shuningdek, mustaqil ta'limga mo'ljallangan topshiriqlar (mavzular) ma'ruzalar mavzulari va amaliy mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rishga qaratilgan. Bundan tashqari, magistrantlar ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirishlari natijasida, referat yoki ilmiy maqolalar tayyorlashlari mumkin hamda ilmiy amaliy konferentsiyalarda ilmiy ma'ruzalar qilishlari mumkin. Referat, taqdimot, esse, ma'ruzalar kafedra tomonidan belgilab berilgan hajmda bo'lishi mumkin

Mustaqil ta'lim uchun o'quv va ishchi o'quv rejada 62 soat ajratilgan. Ushbu soat talabaning amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish, oraliq nazoratlarda, yakuniy nazoratda va boshqa mustaqil shug'ulanishini o'z ichiga oladi.

“Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari” fani bo’yicha mustaqil ta’limining mazmuni

Fani bo’yicha mazmuni	Mustaqil ta’limga oid bo’lim va mazulari	Mustaqil ta’limga oid topshiriq va tavsiyalar	Bajarish muddatlari
1. «Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari» fanining maqsadi va vazifalari	Valyuta kursidan tashqi iqtisodiy faoliyatni rag’batlantirishda foydalanish. (Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar mavzusi bo’yicha)	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu jarayonida
2. Valyuta munosabati va valyuta tizimi	Aloxida davlat valyuta tizimining shakllanishi va joriy holati	Keys stadi.tayyorlash	Mavzu jarayonida
3. Jahon valyuta tizimi evolyutsiyasi	Zamonaviy valyuta tizimining xususiyatlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
4. Yevropa valyuta tizimi	Yevroobligatsiyalar bozori va o’ziga xosliklari. (Xalqaro kredit munosabatlari mavzusi bo’yicha)	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu jarayonida
5. Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar	Valyuta kursi va To’lov balansi o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik. (Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar, to’lov va hisob-kitob balanslari mavzusi bo’yicha)	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Oraliq baholashda
Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar	Valyuta kursidan tashqi iqtisodiy faoliyatni rag’batlantirishda foydalanish. (Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar mavzusi bo’yicha)	taqdimot va\yoki slaydlar	Mavzu yakunida
6. Valyuta bozori va valyuta operatsiyalari	Fyucherslarni forvardan farqli jihatlari. (Valyuta bozori va valyuta operatsiyalari mavzusi bo’yicha)	Keys stadi tayyorlash	Mavzu jarayonida
7. Valyuta siyosati	Valyuta siyosati instrumentlaridan fiydanish	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
Valyuta siyosati	Xalqaro hisob-kitoblarga qiyosiy tavsif. (Xalqaro hisob-kitoblar va ularning shakllari)	taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
8. Xalqaro hisob-kitoblar va ularning shakllari	O’zbekiston eksportyorlari ichun qulay xisob-kitob shakllari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
9. Xalqaro kredit	Bugungi kunda xalqaro ssuda kapitali bozorining e’ziga xos xususiyati. (Xalqaro kredit munosabatlari mavzusi)	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va	Mavzu jarayonida

	bo'yicha)	slaydlar	
10.To'lov va hisob-kitob balanslari	Rivojlanayotgan mamlakatlarning To'lov balansining o'ziga xos jihatlari. (to'lov va hisob-kitob balanslari mavzusi bo'yicha)	taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
11.Valyuta inqirozlari	Xalqaro valyuta fondining kreditlash faoliyati. (Xalqaro valyuta-kredit va moliya tashkilotlari mavzusi bo'yicha)	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	Mavzu yakunida
12.Xalqaro valyuta-kredit va moliya tashkilotlari	O'zbekistonni xalqaro donor tashkilotlar bilan hamkorligi tamoyillari. (Xalqaro valyuta-kredit va moliya tashkilotlari mavzusi bo'yicha)	taqdimot va slaydlar	Oraliq baholashda
JAMI			62

Talabalar mustaqil ishlarining shakli va hajmini belgilashda quyidagi jihatlar e'tiborga olinishi lozim:

- o'qish bosqichi;
- muayyan fanning o'ziga xos xususiyati va o'zlashtirishdagi qiyinchilik darajasi;
- talabanning qobiliyati hamda nazariy va amaliy tayyorgarlik darajasi (tayanch bilimi);
- fanning axborot manbalari bilan ta'minlanganlik darajasi;
- talabanning axborot manbalari bilan ishlay olish darajasi. Mustaqil ish uchun beriladigan topshiriqlarning shakli va xajmi, qiyinchilik darajasi semestr-dan-semestr-ga ko'nikmalar hosil bo'lishiga muvofiq ravishda o'zgarib, oshib borishi lozim.

Ya'ni, talabalarning topshiriqlarni bajarishdagi mustaqilligi darajasini asta-sekin oshirib, ularni topshiriqlarni bajarishga tizimli va ijodiy yondashishga o'rgatib borish kerak bo'ladi. Talabalar mustaqil ishlarini tashkil etishda talabanning akademik o'zlashtirish darajasi va qobiliyatini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- fanning ayrim mavzularini o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish, o'quv manbalari bilan ishlash;
- amaliy mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rib kelish;
- ma'lum mavzu bo'yicha referat tayyorlash;
- kurs ishi (loyihalari)ni bajarish;
- hisob-kitob va grafik ishlarini bajarish;
- maket, model va badiiy asarlar ustida ishlash;

- amaliyotdagi mavjud muammoning echimini topish, test, munozarali savollar va topshiriqlar tayyorlash;
- ilmiy maqola, tezislar va ma'ruza tayyorlash;
- amaliy mazmundagi nostandart masalalarni echish va ijodiy ishlash;
- uy vazifalarini bajarish va boshqalar;

Mustaqil ish bajarilishi va jihozlash

Mustaqil ish bajarilishi jarayonida turli manbalardan axborotlar yig'ish va ularni jamlashda, yozma ravishda o'zining fikrini bayon etishda, auditoriya oldida o'zining ravon nutqi bilan chiqishda talabaning malakasi shakllanadi va oshadi.

Talaba kutubxonalarda faqat adabiyotlar bilan ishlashda cheklanmasdan, Markaziy bank, tijorat bankalari, nobank kredit tashkilotlari, jurnal, ro'znoma va internet saytlari ma'lumotlaridan foydalanishini bilish lozim. Shuningdek, har bir talaba olingan zaruriy ma'lumot va axborotlarni to'g'ri va aniq tahlil qilishi muhimdir. Mustaqil ishlarning keng tarqalgan shakli taqdimotdir. Talabalar taqdimotni seminar darslariga tayyorlab kelishlari mumkin. Taqdimotni adabiyotlarni o'rganib, tanlangan mavzuga chuqur yondashib, o'z kuzatishlarini ham ishlata bilgan holda tayyorlashlari kerak.

Taqdimot tayyorlash jarayonida talaba adabiyotlar bilan ishlash, turli manbalardan olgan materiallarini umumlashtirish va xulosa qilishga o'rganadi.

Taqdimot tayyorlash uchun talaba, avvalo, fanni nazariy jihatdan puxta o'zlashtirishi kerak. Tanlab olingan mavzuni yoritish uchun kirish, 3-4 reja tuziladi va shu reja asosida mavzu yoritiladi. Mustaqil ta'lim taqdimot ko'rinishida bo'lsa, u Power Point dasturida tayyorlanadi va unda titul varog'i, mavzu, reja va slaydlardan iborat bo'lishi kerak.

Mustaqil ishning yana bir shakli "Ilmiy loyiha"dir. Ilmiy loyihani talabalarning ilmiy ish yozishi, tadqiqot o'tkazishini dastlabki shakli sifatida ko'rish mumkin.

Ilmiy loyiha (lotincha refero-axborot beryapman) — biror ilmiy asar, o'qilgan kitob, maqola kabilar mazmunining qisqacha yozma yoki og'zaki bayoni, o'rganilgan ilmiy masalaning natijasi haqidagi axborot, tegishli adabiyot va boshqa manbalar obzorini o'z ichiga olgan ma'lum mavzudagi doklad.

Ilmiy loyiha yozish bilan talaba ilmiy adabiyotlar bilan ishlashni, bank tizimi ma'lumotlari va boshqa materiallarni to'plash, ularni qayta ishlash, ya'ni hisob kitob qilish, tahlil qilish, o'rganilayotgan hodisalarga tanqidiy ko'z bilan qarashni, baholashni, nazariyani amaliyot bilan bog'lashni o'rganadi. Mustaqil ish bajarishda talaba o'rganilayotgan mavzuning mohiyati va mazmunini faqatgina asosiy matnda

nazariy jihatdan yoritmasdan, balki mavzu bo'yicha amaliy ma'lumotlardan sxema, grafik, diagramma, jadvallar ko'rinishida tarqatma materiallar tayyorlashlari va ularni tahlil qilish talablari qo'yilgan. Chunki, har qanday mavzuning nazariy qismi amaliy topshiriqlar bilan to'ldirilganda dars samarasi yanada yuqori bo'ladi.

Talabalar shuningdek, ayrim mavzular yuzasidan keys stadilar tayyorlashlari talab etilgan. Keys-stadida (inglizcha sase – vaziyat, holat, study -o'rganish) bayon qilingan va ta'lim oluvchilarni muammoni ifodalash hamda uning maqsadga muvofiq tarzdagi echimi variantlarini izlashga yo'naltiradigan aniq real yoki sun'iy ravishda yaratilgan vaziyatning muammoli-vaziyatli tahlil etilishiga asoslanadigan o'qitish usulidir. Keys-stadi-o'qitish, axborotlar, kommunikatsiya va boshqaruvning qo'yilgan ta'lim maqsadini amalga oshirish va Keys-stadida bayon qilingan amaliy muammoli vaziyatni hal qilish jarayonida prognoz qilinadigan o'quv natijalariga kafolatli etishni vositali tarzda ta'minlaydigan bir tartibga keltirilgan optimal usullari va vositalari majmuidan iborat bo'lgan *o'qitish texnologiyasidir*.

Keys-stadilarni tayyorlash tipologiyasi

Tipologik belgilari	Keys-stadi turi
Asosiy manbalari	1. Auditoriyada 2. Auditoriyadan tashqari
Syujet mavjudligi	1. Syujetli 2. Syujetsiz
Keys ob'ekti	1. Shaxsiy 2. Tashkiliy-institutsional 3. Ko'p sub'ektli
Hajmi	1. Qisqa (lo'nda) 2. O'rtacha miqdordagi 3. Katta (uzun)
O'quv topshirig'ini taqdim etish usuli	1. Savolli keys-stadi 2. Keys-stadi topshiriq
Didaktik maqsadlari	1. Muammo, yechim yoki kontseptsiyani izohlash 2. Tahlil va baholashga o'rgatuvchi 3. Muammoni ajratish va echish, boshqaruvchilik qarorlari qabul qilishga o'rgatuvchi 4. Vaziyat sub'ekti rivojining yangi strategiyalari va yo'llari, yangicha baholash uslublari va shu kabilarni ishlab chiqishga rag'batlantiruvchi

“Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari” fanini mustaqil o'zlashtirish uchun qo'yilgan talablar:

- bir mavzuni yoritishda talaba faqatgina ilmiy adabiyotlardan emas, balki ham ilmiy maqolalar, ham axborot vositalari, ham internet tarmoqlaridan birgalikda foydalanishi lozim;
- o'rganilayotgan mavzu bo'yicha rivojlangan davlatlar tajribalari qay darajada ekanligiga e'tibor berilishi lozim;
- ilmiy loyiha reja asosida va talab darajasida tayyorlangan bo'lib, har bir reja bo'yicha talaba o'z fikr mulohazalarini bayon etishi shart;
- mavzuni yoritishda keltirilgan ma'lumotlar aniq va to'g'riligiga ishonch hosil qilish uchun manbasi ko'rsatilishi shart;
- ilmiy loyiha tarzda (kompyuterda) yoziladigan bo'lsa (A4 format qog'oz, chap - 3 sm, yuqori - 2sm, past - 2,5 sm, o'ng - 1 sm va 14 shriftda, 1 interntervalda yozilishi kerak) 14-15 betdan va taqdimot ko'rinishida 10-15 slayddan iborat bo'lishi kerak, tarqatma materiallar esa 8-10 tadan kam bo'lmasligi lozim.

Mavzuni mustaqil o'zlashtirish

Faning xususiyati, talabalarning bilim darajasi va qobiliyatiga qarab ishchi o'quv dasturiga kiritilgan alohida mavzular talabalarga mustaqil ravishda o'zlashtirish uchun topshiriladi. Bunda mavzuning asosiy mazmunini ifodalash va ochib berishga xizmat qiladigan tayanch iboralar, mavzuni tizimli bayon qilishga xizmat qiladigan savollarga e'tibor qaratish, asosiy adabiyotlar va axborot manbalarini ko'rsatish lozim.

Topshiriqni bajarish jarayonida talabalar mustaqil ravishda o'quv adabiyotlaridan foydalanib ushbu mavzu bo'yicha Loyiha ishi, taqdimot va slaydlar, keys stadilar tayyorlaydilar. Zarur hollarda (o'zlashtirish qiyin bo'lsa, savollar paydo bo'lsa, adabiyotlar yetishmasa, mavzuni tizimli bayon eta olmasa va h.k.) o'qituvchidan maslahatlar oladilar.

Mustaqil o'zlashtirilgan mavzu bo'yicha tayyorlangan matn kafedrada himoya qilinadi.

Mustaqil ishlarni baholash tartibi

Talabalarning reyting asosida baholash tizimida mustaqil ishning bajarilishi yakuniy sinov sifatida xizmat qiladi. Albatta, mustaqil ishning talabalar tomonidan bajarilish muddati, yozma yoki Ilmiy loyiha ishlariga qo'yilgan talabga qay darajada javob berilishi, tavsiya etilgan adabiyotlardan qanday foydalanganligi

baholash me'zonida nazarda tutiladi. Mustaqil ishning bajarilishini nazorat qilish oraliq nazoratlarda olib boriladi. Mustaqil ishlarning baholash me'zoni quyidagicha tashkil etish mumkin:

Barcha ta'lim yo'nalishidagi talabalar uchun - oraliq nazoratga ishchi dastur bo'yicha maksimal 24(12/12) ball belgilangan bo'lib, shundan mustaqil ta'lim soatlarida bajargan ishlari, qilgan taqdimoti hamda Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari bo'yicha berilgan mustaqil ta'limni bajarishi uchun maksimal 10(5/5) ball hamda mavzular bo'yicha multimedialar tayyorlashi, slaydlar, ko'rgazmali qurollar va chizmalar tayyorlashdagi faoliyati, Oraliq nazorat uchun maksimal 34 ball belgilangan.

Talaba yuqori saviyada va mukammal yozgan mustaqil ishi bilan kafedra tavsiyasiga binoan fakultet yoki institut darajasida o'tkaziladigan talabalarning ilmiy-amaliy anjumanida ishtirok etishi mumkin.

Mustaqil ta'lim topshiriqlari uchun ajratilgan ballar

Mustaqil ta'lim topshiriqlari va talablari	1 ON	2 ON
Mustaqil ta'lim mavzusi doirasida yozilgan konspekt uchun (mavzuni to'liq qamrab olinganligi va talabaning xulosalarini hisobga olgan holda)	2 ball	2 ball
Mustaqil ta'lim mavzusi doirasida tayyorlangan ilmiy loyiha, taqdimot yoki case stadi uchun (mavzuni to'liq qamrab olinganligi va amaliy ma'lumotlardan foydalanganligini hisobga olgan holda)	2 ball	2 ball
Mustaqil ta'lim mavzusi doirasida nazorat savollariga javoblar uchun (mavzuni to'liq qamrab olinganligi va talabaning mustaqil xulosalarini hisobga olgan holda)	1 ball	1 ball
Jami (maksimal)	5 ball	5 ball

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Asosiy adabiyotlar:

1. Charles Proctor. The Law and Practice of International Banking (Second Edition) «Oxford University Press», United Kingdom, 2015
2. Irene Finel-Honigman, Fernando B. Sotelino. International Banking for a New Century: "Routledge", United Kingdom, 2015

3. Frederic Mishkin. The Economics of Money, Banking and Financial Markets (Global edition 11th Edition), "Pearson"; United Kingdom, 2015
4. Bobakulov T.I., Abdullayev U.A. Xalqaro valyuta munosabatlari nazariyasi, Toshkent.: "Sino", 2014 y., 232 b.
5. Красавина Л.Н., Международные, валютные, кредитные и финансовые отношения, Учебник. М. «Финансы и статистика». 2008 г. — 572 с.
6. Лаврушин О.И., Ямпольский М.М., Свинский Ю.П., Папова Г.С., Деньги кредит банки-М.: Финансы и статистика, 2003-464с.
7. Rasulov T.S. Xalqaro valyuta munosabatlari nazariyasi, Toshkent.: "Moliya", 2011 y., 306-b.
8. Rasulov T.S. Valyuta bozoridagi operatsiyalar: nazariya va amaliyot, Toshkent.: "Moliya", 2011 y., 306-b.
9. Tojiev R.R. «Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari» Tashkent, Toshkent.: "TDIU", 2009 y., 301-b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Белова И.Н. "Международные валютно-кредитные отношения": М Инфра-М, 2012 г., 314 с.
2. Варламова Т.П., Варламова В.А. Валютные операции М.: Дашков и Ко, 2011 г. – 270 с.
3. Суэтин А.А. Международные валютно-финансовые и кредитные отношения. М. Феникс, 2010г. -224 стр.
4. Щеголева Н.Г. Валютный рынок и валютные операции. М. Синергия. 2012г.-336стр
5. Щебарова Н.Н. Международные валютно-финансовые и кредитные отношения. М. Флинта, 2011г. -224 стр.

Internet saytlari:

- www.cbu.uz (O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti)
- www.bis.org (Xalqaro hisob-kitoblar banki rasmiy sayti)
- www.ecb.eu (Yevropa Markaziy banki rasmiy sayti)
- www.bank.uz (O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari portali rasmiy sayti)
- www.uba.uz (O'zbekiston banklari uyushmasi rasmiy sayti)

